

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ МОВИ (XVIII-XX СТ.)

Проблемні питання

1. Основоположники порівняльно-історичного мовознавства (Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Грім, О. Востоков).
2. Компаративні дослідження А. Шлейхера.
3. Лінгвофілософські концепції мови в XIX-XX ст.

Основна література

Алпатов В. М. История лингвистических учений. Москва : «Языки русской культуры», 2005. С. 52-129.

Амирова Т. А., Ольховиков Б. А., Рождественский Ю. В. История языкознания. Москва : Академия. 2003. С. 231-500.

Додаткова література й інтернет-ресурси

Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. Київ : (“Академія”). 2011. 240 с. URL : <http://www.e-catalog.name/x/x/x?LNG=&C21COM=S&I21DBN=IOUNB&P21DBN=IOUNB&S21FMT=&S21ALL> (дата звернення: 15.09.2020).

Зубкова Л. Г. Общая теория языка в развитии : учеб. пособ. Москва : Изд-во РУДН, 2003. С. 54-270.

Супрун Л. В. Загальне мовознавство. Практичні заняття, самостійна робота : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. С. 224-240.

Відеолекції

Теория и история языкознания. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=D-A0Ire5UJ8&list=PL8UlKSWoo52YmWFwdmjwIwFfAZ1hNzdiE> (дата звернення: 19. 09. 2020).

Comparative and Historical Linguistics. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=GVCf5USISug> (дата звернення 23.09.2020).

Коментарі до теми

Упродовж XVIII ст. тривали дослідження процесу нормалізації мови й точилися дискусії навколо питання походження мови. Теорія мови в цей період розроблювалася представниками різних наукових галузей. Ученим, які покладалися не на результати дослідження конкретного матеріалу, а на здогади, бракувало теоретичних узагальнень.

Відкриття європейцями санскриту стимулювало розвиток порівняльного методу дослідження мов.

Ф. Бопп встановив генетичну спорідненість та здійснив аналіз дієслівної парадигми індоєвропейських мов. Учений запропонував теорію аглютинації, згідно з якою будь-які флексії – дієслівні чи іменні – є результатом сполучення повнозначних слів (дієслівних коренів) зі службовими словами (займенниками), отже, особові закінчення походять від займенникових основ 1, 2, 3 особи. Ф. Бопп упровадив новий лінгвістичний метод, який дозволяв пояснити форми однієї мови через форми іншої або декількох інших мов.

Ф. Шлегель спирався на типологічний критерій і розробив класифікацію мов за ознаками флективності (органічні мови – санскрит, латина, давньогрецька) та афіксальності (механістичні мови, одиниці яких створені за принципом аглютинації).

Р. Раск – автор численних граматик (іспанської, фризської, давньоанглійської, шведської та інших мов — довів спорідненість скандинавських мов із готською; розробив низку методологічних критеріїв, до яких залучав географічне поширення мови, граматичні відповідники, тотожність лексики, закономірність звукових переходів. Застосування географічного критерію дозволило досліднику пояснити неможливість існування генетичних зв'язків між перською та ісландською мовами. Р. Раск дійшов висновку про генетичну чистоту мови, яку встановлював за критерієм граматичної/флективної складності. Лінгвіст стверджував, що мова з продуктивними флексіями не може бути змішаною.

Я. Грим — автор фундаментальної праці «Німецька граматика» — першим розробив періодизацію історії німецької середньовічної літератури, дослідив історичну основу всіх германських мов і обґрунтував важливість діалектів. Я. Грим запропонував теорію стадіальної еволюції мови від флективності до аналітизму. Вчений був переконаний, що розвиток мови відбувається від формування коренів і слів (стадія I) до

розвитку флексій (стадія II) і відмови від флексій (стадія III). Я. Гриму вдалося розкрити природу й важливість аблауту, адже він вважав його ідентифікувальною рисою германських мов. На жаль, положення про протиставлення аблаута умлауту, пересуви приголосних та звуковий закон не отримали тоді належної оцінки.

О. Х. Востоков зосередив увагу на порівнянні слов'янських мов, класифікував слова на «першокласні» та «неголовні».

А. Шлейхер – автор організмичної теорії мови, згідно з якою вона є природним явищем, має доцільну структуру, розвивається за об'єктивними законами незалежно від волі людини. Науковець створив модель родинного дерева й розробив процедуру мовної реконструкції, уперше застосував поняття прамови та на матеріалі санскриту, латини й давньогрецької здійснив реконструкцію праіндоєвропейської системи, яку вважав реальною величиною.

Поняття й терміни: базова лексика; відповідник; етимологія; звуковий закон; компаративістика; лексичні паралелі; небазова лексика; організмична теорія мови; прамова; порівняння складників структури vs порівняння цілих одиниць; порівняльно-історичний метод; принцип історизму; регулярність відповідників; реконструкція; теорії походження мови.